

ELO
ŠANDOR
SVÁKO
RAGAN
Z
BREZOVEJ

EUROPA

ELO
ŠANDOR

EUROPA

Publikáciu z verejných zdrojov
podporil Fond na podporu umenia.

U. fond
na podporu
umenia

Ďakujeme vám, že ste si kúpili túto knižku,
lebo dobré príbehy žijú vtedy, keď ich čítame.

Kniha, ktorú držíte v rukách,
vznikla vďaka nášmu spojeniu s **582**

EUROPA

Vydavateľstvo Európa, s.r.o.
Bratislava, Slovenská republika
objednavky@vydavatelstvo-europa.sk
www.vydavatelstvo-europa.sk

ISBN 978-80-89666-80-5

Elo Šándor Sváko Ragan z Brezovej

Copyright © Elo Šándor (dedičia) / LITA, 2019

Výtvarný návrh prebalu a písma © Ján Ťapák, 2019

Redakčná úprava © Martin Plch, 2019

Grafická úprava © Martin Vrabec, 2019 **bee&honey**

Korektúry Katarína Halčinová a Martin Plch

Sadzba © Milan Beladič (www.beeandhoney.sk), 2019

Počet strán 328

Tlač – TBB, a. s., Banská Bystrica

Ako štrnásty zväzok edície Kolotoč

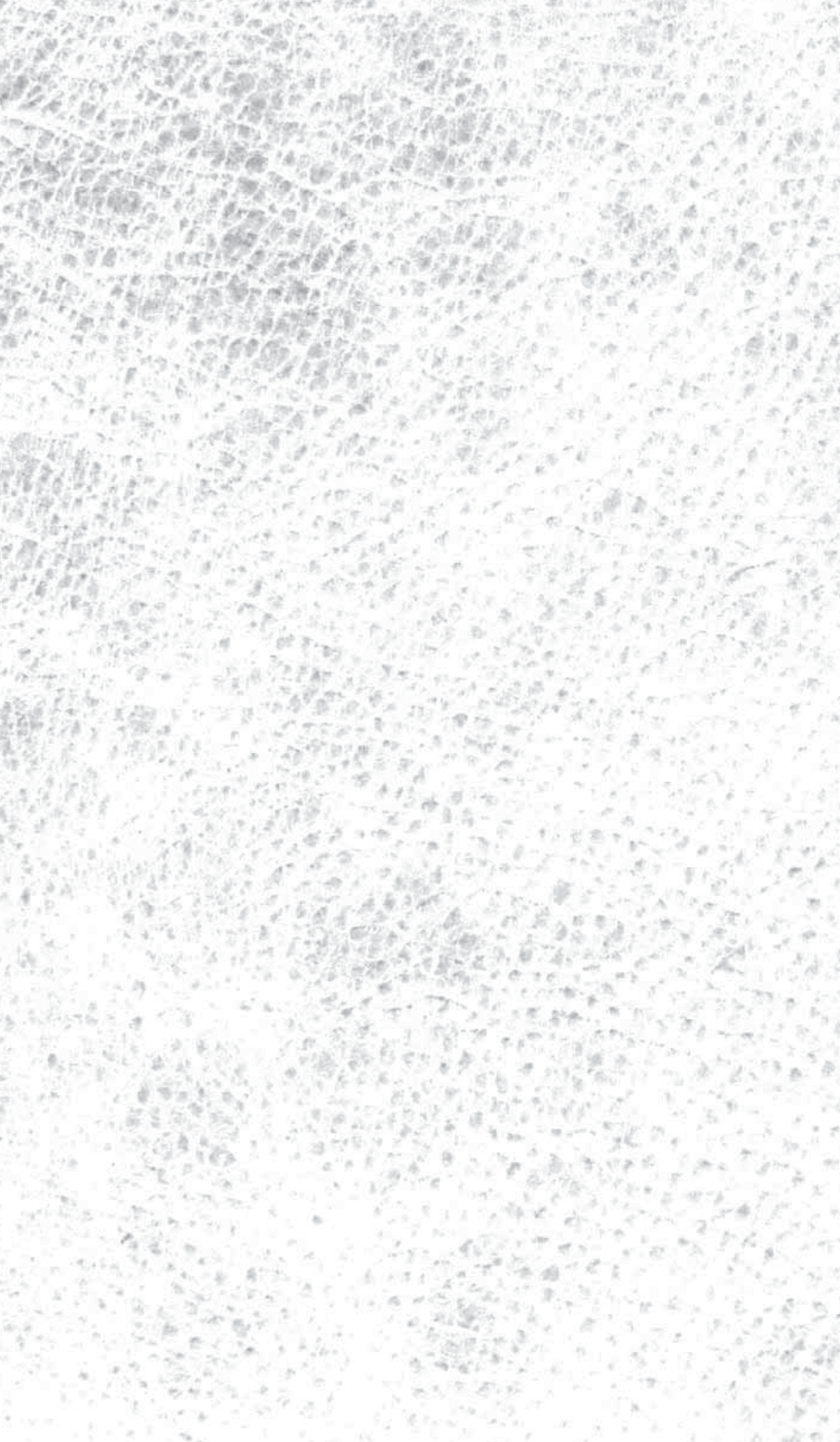
vydalo © Vydavateľstvo Európa, s.r.o., 2019

SVÁKO RIGAN BREZOVEJ

Zväzok 14

1. SVÄTKO RIGAN
Z BREZOVEJ

SVÁKO AKO ŽIAK

– Hja, nech sa ve snách neplete, aj ja som chodél do školy a to až štyri zimy, – čeperia sa zavše sváko pri poháriku, – a naučél som sa vác jako tí neskajší fagani, čo na univerzitu chodia. Chodél som hen do našej cirkevnej školy, keď sme si ešte polienka na zakúrenie sebú noseli a pánovi učiteľovi sobotáles plateli. Abecedu učeli nás pán rector tak po brezovsky – á-bé-ab, to nehab, kde habneš, tam spadneš. Sebe na mysli – niekdo mosí habat, kradnúť! Keby kmíni nekradli, moseli by tí spravedliví krást.

Keď som prišiel od konfirmácie, povedali tatko: – Nále Sanko, veď si už dost múdry, ja z teba nechcem mat farára; ostaneš teda doma, do školy vác nepôjdeš a budeš sa priúčať gšeftu. – Tak som ja hla vyštudoval a se mnú väčšina mojich spolužiakov. A veru nám to stačelo! Kristu, Brezovana ani žid neprekabáti! A národovcov naša brezovská cirkevná škola též z nás vychovala! Takých Slovákov nebolo, jako boli a sú Brezovania!

Keď ma nebohý tatko zeznamenovali, povedal som im: „Tatko, vy ste fajň chlap, asnaj bych sa už aj oženél!“ A oni? Hodeli mi pár takých nečítaných remjencom na najmakšú čiastku tela a bolo po diškurze.

A veru bolo mi lúto za školú, najvác keď ma tatko naozaj ke gšeftu začali privierat, kože vyrábat, surové kupovat a vyrobené predávat. Ve škole som bol taký zbytkár jako ostatní: ach, čo sme sa my delenjakých viselectví navystrájali! Prosím vás – jako deti! Aj písmo hovorí: „Dokud jsem byl dítě, mluvil jsem i činil jsem jako dítě, – když jsem se stal mužem, opustil jsem dětinské věci.“ Keď som už bol na miesto, to jest keď mi začali pod nosom kostrnky šibat, počala fajka šmakovat a keď mi tatko kúpeli prvé čižmy – kordovánky (dosál som nosél len šité), opustél som detinské veci aj ja a cítel som sa mládencom...“ Potiaľ svákove rozpomienky. Ale vráťme sa ešte k mendíčeniu.

AKO SVÁKO „MENDÍČELI“

Sváko boli aj mendíkom, čo je samo osebe zvláštna kapitola ich života, ich detských čias. Viete, čo je to za tvor, za hodnosť – taký cirkevný mendík u evanjelikov? To je viac ako miništrant u katolíkov, pretože miništrantom môže byť každý príslušník tejto konfesie, ale mendíkom sa treba narodiť. Menovite vtedy sa bolo treba takému talentu narodiť, keď sváko „mendíčeli“ na Brezovej. Vtedy si rektor aj farár mohli ešte vyberať v kandidátoch mendíctva, ale dnes? Škoda vravieť, čo si vyberieš z povojnových výrobkov!?

Mendík je ináč štvrtou a či piatou „duchovnou“ osobou v zbore, podľa toho, či slúži na fare alebo u učiteľa. Prvou je pán farár, druhou pán rektor, tretou „strýko“ kostolník, štvrtou osobou je farský mendík, piatou školský. Plat má cirkvou stanovený, ešte aj dnes ten istý ako pred polstoročím, a to osem zlatých a desať meríc raži, ktorá nebýva nikdy prvotriedna. O výročitých sviatkoch dostane nejaký peniaz do pokladničky, taktiež keď dakto zomrie alebo sa narodí, tiež pri sobášoch, krsťoch a úvodoch. Na Štedrý večer obidvaja mendíci chodia na koledu po všetkých cirkevníkoch.

Čo má za služobné i mimo služobné povinnosti takáto piata „duchovná“ osoba v cirkevnom zbore?

Farský mendík za čias svákovho mendíčenia zvonil v neďelu a vo sviatok prvý raz do kostola, školský druhý raz a tretí raz obidvaja spoločne, pripustiac na vežu ešte daktorého tretieho chlapca. Tak tomu bolo aj pri rorátoch. Mŕtvemu na pohreb zvonili obidvaja. Cez celý týždeň na obed a večer odzvonil vždy školský mendík, teraz – ako počúvam – aj táto služba je na každého mendíka rovnako rozdelená.

Kým na brezovskej veži hodín nebolo, mendík sa riadil spravidla podľa pani rehtorkinej kuchyne. Keď táto mala hrach uvarený, bolo poludnie, vtedy išiel zazvoniť, a na večer

zasa, keď nebolo ešte pritma a sovy nad zvonmi na zvoniacého mendíka ešte nesyčali. Počas bohoslužieb jeden mendík tlačil mechy pri organe (obyčajne ten menej dovednejší), druhý zasa sedel pri organistovi, ukazujúc mu prstom riadky spievanej piesne. Pravda, sám musel mať dobrý hlas a vedieť spievať, ako sa na mendíka patrí. Pri pohreboch vždy striedavo jeden mendík niesol kríž pred smútočným sprievodom na cintorín a druhý s chlapcami vyzváňal nebohému na poslednú cestu. Ináč musel mendík povedľa poslíčkovskej práce svojho predstaveného obstarávať kuchynské práce a robotiť v záhrade pani farárky alebo pani rectorky. Obidvaja mendíci pred výročitými sviatkami vymietli kostol a zotreli pavučiny.

Ako som už spomenul, keď boli sváko ešte takým jedenást'-dvanást'ročným „viselcom“, vtedy nie každý mohol byť mendíkom. Tak pán farár, ako aj pán rector chceli, aby patričný bol dobrým spevákom, mocný fyzicky i duševne, tiež nesmel byť zaostalý, bo veď pomáhal pánu rectorovi pri organe spievať. A pretože náš sváko mali všetky tieto dobré vlastnosti, stali sa mendíkom. A bolo im to dobré. Naučili sa mnohému – medziiným: pytliačiť, vrany chytať, straky a sovy vyberať atď., pri tom ale zvykli aj na osožné vecí. Všetko spomeniem, až na to príde rad.

Sváčko teda „mendíčeli“ u pána rectora, ktorý si ich takého „miglanca“ sám vynašiel a akceptoval. „Tatko s mankú proti tomu ništ nemali.“

KTO SANKO PANI FARÁRKINE
„SLEPKY CHYŤAL“

Kto by to dnes na nášho sváčka povedal, že by bol za svojho mendíctva takým ošmekom býval, ako by ho nadpis tejto

state pred neinformovaným človekom na prvý pohľad usvedčoval?! Podobná vlastnosť nijako sa nezrovnávala s nymródskou krvou, ktorá v tých dobách v Sankových žilách až priveľmi prúdila. Fakt je, že Sanko „rehtoréch“ aj chytil, aj nechytil sliepky pani farárkine – ako sa na vec dívame.

Treba poznamenať, že rehtor ako slobodný nevedel dobre zaplniť a využiť svoj veľký byt. V jednej izbe rástla mu cibuľa, ktorú si dopestoval v kvetinovej záhrade svojej, aby mal zavše k „pressburštu“, v oknách kvitli „jaderničky a jelitká“, ktoré od zbožných cirkevníčok zavše ako „kárminovú výslužku“ dostal. Do okien si ich odkladal na čerstvý vzduch, aby sa mu vraj „nezesmradeli“. Tam na ne zavše „zabol“ a plesň ich pokryla niekedy až do dvojcentimetrovej výšky. Rovnaký osud stíhal aj rozličné tie „božie milosti“, ryby a všelijaké, niekedy i korením plnené koláče, ktoré ako „slova božieho učiteľ a boží gajdoš“ od svadobníkov a kmotrovcov dostával.

Mendík Sanko choval si v maštali zajace a v komore mal zariadený zverinec. Jamu na „bobále“ spolu aj s pánom rehtorom vycementovali, naplnili vodou a umiestili do nej kdesi pod Klenovou chytenú vodnú sliepku, lysku. V komore mali okrem toho živého kuvika, straku a vranu. Zvery si krmili baraním „massom“, ktoré pán rehtor každodenne prostredníctvom Sankovým od ktoréhosi brezovského mäsiara kupoval.

Ký div teda, že keď vrany v tuhej zime hladné až do školského dvora priletovali – Sanko na ne nastavil do záhrady železá, tie isté, na aké potkany chytávame. Miesto mäsa za vnadidlo do železa pripevnil kúsok kukuričného oklaska.

Čerti vedia, ako áno – ako nie, „rehtoréch Sanko“ na železá v záhrade zabudol. Sneh sa stopil, vrana sa nechytla a železko sa usadilo navnadené na trávičke v záhrade. Pretože rehtorova záhrada susedila s farskou a keďže plot, tieto oddeľujúci, bol zlý, ošarpaný, nedivme sa, že sliepky pani farárky zachodili aj do školskej záhrady. Jedna z týchto, čierna chocholatá, naďabila na kukuricu v Sankovom železe; d'obla doň, to sa vzpružilo a chytilo ju za krk. Kura hlúpa!

Vrana bola opatrnejšia a nešla na kukuricu, ale sliepka... eh, všetko, čo má „slepačí rozum“, raz doplatí na svoju hlúposť.

Za deň-dva po tejto slepačej tragédii spozoruje Sanko zo dvora, že v záhrade je chytená vrana: uteká k nej celý uradostený. Predstavte si jeho prekvapenie a hrôzu, keď v železe miesto vrany videl zdochnutú sliepku. Hneď tušil, že to bude farská sliepka. Husia koža nabiehala mu po chrbte pri myšlienke, že keď sa to dozvedia pani farárka, bude zle, nedobre! Obzerá sa dookola, či ho dakto nepozoruje. Bleskurýchle vytiahne sliepku zo železa a šmarí ju za plot, susedovi. Na nešťastie videl to kostolník a zavolá na nevinného Sanka: – Počkaj, kamas, však ti to ja u pani farárky zaondiem; naučia ta sliepky chytat...!

Kostolník si sliepku zdvihol, kostolníkova strynka na druhý deň si ju uvarila a požila spoločne aj so strýkom, ale pani farárka to vedela ešte toho samého dňa. Ich slúžka Anča nemala pilnejšie na práci, ako roznášať po obci, že „ten volentier, Sanko rectoréč, chytá sliepky pani farárce; dosál ich už dvacet popchél“. A Sanko sa v ničom vinným necítil. Ak predtým tchor alebo kuna nejakého kohúta alebo sliepku z farského kurinca „potiahli“, Anča všetko zniesla na hlavu Sankovu. Pani farárka mu tiež nevedeli na meno prísť. Prosím vás, nešťastie nechodí po horách, ale po ľuďoch!

Po tejto príhode Sanko sa za celého pol roka pani farárke ani na oči neukázal. Keď si mal ísť pred zvoneníím po kľúč od kostolných dverí do fary, nešiel preň, ale vliezol vždy otvoreným oknom (sám si ho vždy po bohoslužbách otvoril) do kostola zo školskej záhrady a tiež tou istou cestou vracal sa po zvonení z veže. Tentoraz Sanko nevinne trpel.

„KAŽDÁ DUŠE VRANOSTI PODDANÁ BUĎ“

Túto evanjelickú zásadu náš sváko veľmi často hlásajú a sám sa podľa nej riadia, avšak ináč si ju vysvetľovali, keď u rectora „mendíčili“. Možno im pán rector nevysvetlili zavčasu služobné a hodnostné stupne cirkevnej vrchnosti, a preto si náš Sanko zavše zabuntošil, zarebelančil, zvlášť voči pani farárke. Neurobil to azda z nejakej zaujatosti, nepriateľstva voči „pani matičke“, ale „vyjádrél sa“ vždy vtedy, keď bol k tomu okolím pani farárky vyprovokovaný. K tomu okoliu patrili vtedy: hrušky a jablká vo farskej záhrade, na ktoré si Sanko – hoc mal ovocia i v školskej záhrade dostatok – cez plot niekedy siahol, hlúpa sliepka, ktorá sa namiesto vrany do Sankovho železa lapila, „Jano faráréch“ a slúžka „Anča faráréch“, ktorí sa na Sanka čertili a do duše ho nenávideli, pretože nemusel toľko pracovať ako oni. K okoliu tomuto patrili tiež mačky pani farárkine, ktoré do školskej maštale potajomky zachodili, tam Sankove zajace škrtili a po jednom si cez murovanú ohraď do fary odnášali.

Sanko mal ináč pred pani farárkou „na kilometer rešpekt“, vyhol sa jej, kde mohol, bál sa jej viacej ako rectora spolu aj s farárom. Ale čo je moc, je moc. Keď mu zajacov v maštali ubúdalo, stratil Sanko „rešpektu“ voči pani farárke a menovite voči jej mačkám. Dal si na veci záležať. Schoval sa neďaleko maštale s jeho flintou, číhal na mačky a za týždeň tri z nich odstrelil. Štvrtú zabil, práve ako stála na plote, deliacom faru od školy. Mačka i so zaškrteným zajacom prevalila sa na farskú stranu, čoho svedkami boli pán farár i s pani farárkou, práve na dvore sediaci.

Na fare nastal zhon, poplach a lamentácia. Pani farárka už teraz vedeli, kam sa im mačky tratia. Aj pána farára to dopálilo

a škandalizovali sa nad nezbednosťou rectorovho mendíka. Za chvíľu zjaví sa Sankov kolega, čili „Jano faráréch“ na školskom dvore so vzkazom Sankovi:

– Sanko, a pani farárka ti odkazujú, aby si išiel kačky do Baranca strielat a abys sa im na oči ani neukazoval... – A Sanko mu rebelantsky odsekne:

– A ty povedz pani farárce, keď si chcú kočky chovať, aby si ich vodeli priviazané na špagáte...

Na budúcu nedeľu pán farár mali kázeň o nezdarnej mládeži, v ktorej „oko boží nenalézá zalíbení...“

..SANKO SA PRIUČA
K PYTLÁCTVU,
ČILI PO BREZOVSKY
RAUŠÍCTVU

Prosím vás, tomu sa nedivte. V tých časoch mal každý Brezovan flintu už či v izbe, v komore, v stodole, v daktorom došku slamenej strechy svojej alebo vonku v lese, v dutom strome. Ani jeden bez toho nebol. Hory blízko, zveri všelijakej, „pres prisámbohu ná – čo by si nezastrélél! Azdaj ju ten Pálffy stvorél!“ A keď by aj, Brezovan si zavše jeleňa alebo srnca odstrelil, hoc by bol i sám Pálffy na jeho hlave sedel. (Pálffy, bývalý gróf, vlastní i dnes veľký komplex hôr, oboru tiahnucu sa od Smoleníc, okolo chotára jablonického až k Brezovej.) Dnes to už jaksi utícha; nie každý Brezovan má „tú potvoru“ flintu. Zato skôr by ju človek našiel u Košarišťanov. Avšak, vráťme sa k veci!

Sankov šéf, rector, čili „cirkevný muzikant“, stal sa spoločníkom poľovky v chotári slávnej, velikej obce Brezovej. No – a Sanko tiež, ale len v tom, že ponášal za svojím

principálom odstrelené zajace a jarabice. Netrvalo dlho a v Sankovi sa ozvala krv predkov a srdce zatúžilo tiež po búchačke, akú pán rector mali. Otec by mu ju nebol kúpil, sám na takú parádu peňazí nemal; spomenúť o tejto svojej túžbe – bál sa prípadného pohlavku rectorovho, tak čo robiť? Sanko dúfal a nezúfal a dočkal sa splnenia svojich túžob.

Rector na prázdniny zachodil k svojim rodičom kamsi až do siedmej župy. Zatiaľ prepožičal celý svoj byt a či jednu veľkú izbu z neho svojmu priateľovi Martinovi Hlaváčovi, študentovi, ktorý tejto miestnosti za maliarsky ateliér používal. Kým študiózus Hlaváč na plátne farby rozmazával, zatiaľ mu Sanko všetky cirkevné obrady pri pohrebe prednesené naspamäť odrecitoval. Robil pri tom rozdiel pri pohrebe staršieho, mladšieho cirkevníka alebo cirkevníčky, mládenca či panny, vdovca alebo vdovy, starca či stareny a malého dieťaťa. Vo funebráli (pohrebný spevník) sú pre každý vek vyhradené trúchlivé piesne, tiež žalmista tomuto rozdielu zodpovedajúco svoje žalmy komponoval – to všetko poznal Sanko naspamäť, ba vedel napodobiť hlas pána rectora i pána farára. Treba poznamenať, že v týchto prednesoch nezabudol Sanko ani na „majícnosť“ nebohého. Zámožnejší príbuzní dali nebožtíkovi nad hrobom spievať „vzkříšení čekejme...“, čo stálo zvláštny nadplatok rectorovi, a síce štyridsať grajciarov. Chudobe sa spievala iba „Již já jdu do hrobu...“, ktorú aj vrabce po vrbach na cintoríne čvirikali. Za túto schopnosť študiózus Hlaváč priniesol Sankovi z Viedne „klukanu“, kovovú palicu nepatrných rozmerov. Pravda, bola ona palicou iba pred otcom, žandárom a financom. Ináč to bola flinta, ako pána rectorova. Od toho času chodil Sanko aj bez principála na poľovačku so svojou palicou a veru strieľal za krátky čas lepšie ako jeho pán; holuba v lete zastrelil a navykal si aj na postriežku pod Ostriež na Hradištské alebo za Baranec pod Klenovú chodiť. „Manka sa diveli – keď im Sanko zavše zajaca, jarabicu alebo srnca pritiahél, a mysleli si, chudera, že to nebodaj pán rector posielajú. A ono to ich Sanko, viselec, na čakanej popchél.

SANKO NA KOLEDI S PÁNOM FARÁROM

V niektorých evanjelických zboroch udržuje sa starodávny zvyk, že farár aj s učiteľom na Svätvečer každú evanjelickú rodinu navštívia a zavinšujú príjemné sviatky narodenia Krista Pána. Obidvaja títo cirkevní funkcionári majú v akceptačných zmluvách, čiže vo „vokátoroch“ zreteľne vyznačené, že im prislúcha dôchodok z vianočnej koledy. Kde je v zboroch takto zvyk udržovaný, tam by sa v rodine veľmi urazili, ak by pán farár i s rektorom na koledu neprišli. Myslím, že si medzi sebou rozdelia koledovanie, to jest určia, ktorý toho roku kam pôjde, alebo či obidve „duchovné osoby“ spolu pôjdu koledovať.

Pri koledy každá rodina podľa možnosti usiluje sa čo najväčšmi uctiť svojich duchovných vodcov. Počastuje ich, i na cestu obdaruje. Dary tieto odnášajú obyčajne mendíci alebo kostolník.

Raz takto išiel aj náš Sanko s pánom farárom na brezovské kopanice, vari do Štverníka, po koledy. Keďže koledníci nesmú ani jednu rodinu obísť, vynechať – zašli teda aj do chalupy Jura Drgalu. Drgalu pán farár aj celý zbor veľmi dobre poznal, že nechodil do kostola, iba na závierku starého roku so slovami: – Uhnite sa mi, šak aj takto rok som tu sedel – (preto ho aj „ročiakom“ nazývali) a že zavše – ak sa napil – nabil ženu a potom týždeň nič nerobil, iba na peci vylihoval. V tejto pozícii našiel ho aj tentoraz pán farár s kostolníkom a mendíkom, keď do chalupy vkročili. Juro leží na peci a nijako ho neprekvapí návšteva pána farára, ktorý po preslove so ženou a deťmi Drgalovými obráti sa aj k ich lenivému otcovi slovami:

– Nále, Jurko, Jurko, čo vylihuješ tolko; treba sa ti aj po gazdovstve obzrieť, sečky narezať, dreva napíliť, keď sú zajtrá sviatky... – A Juro odsekne ledabolo:

– Ná, šak mám čas!

– Aj do kostola bys mal chodiť, Jurko, – dohovára mu pán farár ďalej, – čo bude z teba, miesto spasenia hriechnej duše tvojej čaká na teba večné zatratenie. Boj sa Boha, Jurko môj; ba či vôbec vieš, koľko je bohov? Tu sa Drgala trochu vystrel na peci, zívól ústami „na plné vráta“ a zavolať na farára:

– Povedzte mi najprv vy, pán farár, koľko je hviezd na nebi, potom aj ja poviem, koľko je bohov...

Otázka Jurova pána farára do rozpakov priviedla, veď ktože by vedel zo smrteľníkov, koľko je hviezd na oblohe? Jeho rozpakov všimol si aj Juro Drgala na peci a škeril sa pod fúzy, kostolník sa však aj tu vynašiel, pristúpi bližšie k farárovi a šepká mu do ucha, ale tak, že to aj Juro dobre počul:

– Ná, povedzte mu, viselcovi, že milión. Milión hviezd je na nebi, nech sa tolko nežgajcuje a zráta si ich, ten viselec de-lenjaký... – Farár sa víťazoslávne obráti k Jurovi a povie mu:

– Milión, Jurko, milión hviezd je na nebi, ná fčil mi aj ty povedz, kolko je bohov...?! – A Juro odsekne:

– Keby mi ten váš kostelník pošuškal jako vám, povedal bych vám aj ja, kolko je bohov! Najprv mi teda podte, strýko kostelníkech, pošuškat...

Farár stratil ďalšiu trpezlivosť dišputovať s Jurom. Odporučal sa a vyšiel s kostolníkom i Sankom na dvor. Cestou k susednej chalupe vzdychne si zhlboka a poznamená:

– Blahoslavení chudí duchem, neboť takových jest království nebeské...

Tento výrok pána farára dlho vrtal v „modzgu“ Sankovom. Nijako sa nevedel spriatelit' s myšlienkou, že by sa taký „bibas“ ako je Juro Drgala, mohol dostať do neba. Sanko si posmrtný život omnoho ideálnejšie predstavoval, lež aby sa tam jeho duša medzi „chudými duchem“ motať mala. Do neba sa mu medzi duše podobné Jurovej Drgalovej moc nechcelo, do pekla tiež nie – tak čo? Začal mať obavu o posmrtný osud svojej duše. Pán farár však čoskoro jeho starosti rozptýlil a objasnil mu celý význam výšvyrieknutého citátu Písma svätého. Sváko Ragan z Brezovej, ako dobrý kresťan – evanjelik, pevne veria v nesmrteľnosť svojej duše, a tak aj v kráľovstvo nebeské.

SUMA-SUMĀRUM SANKOVHO MENDÍČENIA

Ako som už v predchodiacej stati o mendíčení nášho sváka spomenul – Sankovi sa nie priam najhoršie mendíkovoalo. Rehtor bol slobodný – no a Sanko tiež. Možno povedať, že až na vekové rozdiely a učiteľský diplom boli obidvaja rovnakí „miglanci“. Rehtor, keď nemal práce úradnej, chodil k frajerke – ako každý na niečo súci slobodný človek – k jeho dnešnej lepšej polovičke, a Sanko, ako mendík, chodil k nim. Divíte sa? Ja tiež, ale bolo tomu naozaj tak. Sanko chodil za „sestrenicou“ pani rehtorky. Bolo mu vtedy už na štrnásty rok. Nebola to nejaká láska v tom zmysle, ako jej dospelí ľudia rozumia, nie! Bola to iba sympatia, akú chlapi už v tom veku voči peknejším dievčencom cítia. Veď Judke Krihákéch vtedy nebolo viacej ako jedenásť-dvanásť rokov, ale bola iste najpeknejším dievčaťom medzi svojimi vrstovníčkami. Darmo je, v tom veku sa už chlapi radšej kamarátia s peknejšími dievčencami. Je teda celkom prirodzené, že Sankovi sa už vtedy krivák vo vrecku otváral, keď sa mu k Judke iní chlapi-viselci blížili.

Do vežovej makovice nanosili sa holuby. Sanko ich považoval za svoj majetok a tešil sa v duchu, ako sa mu časom holúbäcia čel'ad' rozmnoží. S úľubou pozoroval, ležiac na tráve v školskej záhrade, ako dva páriky pekných chocholáčov do veže priletujú a zasa z nej odletujú. Časom mu však prinápadným bolo, že do veže iba dva páriky vletujú a mladých vol'ajakosi nevidno. Sanko v tom netušil nič dobré. Že sa holuby v makovici niesli, o tom sa presvedčil raz na vlastné oči, vykonajúc krkolomnú výskumnú cestu z koruny najväčšieho zvona na poval, ponad zvony do makovice. Schodov tam nebolo, chlapi si tak pomohli, že jeden druhého vysadili, poľažne

za ruky vytiahli na vežovú povalu. Bola to vždy nebezpečná cesta; ak sa zvon pohne alebo daktorý stratí rovnováhu, nemá času ani zomrieť – spadne a doláme sa na padrť. Sanko teda takýmto spôsobom zistil v makovici dvoje hniezd a v každom po dve holúbäcie vajcia. Len mladých sa nemohol dočkať, a preto začal podozrievať sovy, taktiež vo veži ešte vyš nad holubmi hniezdiace. Áno, sovy, tie sakramentské potvory nočné, zamiešali sa do holúbäcieho chovu Sankovho. Ony asi vždy zožrali holúbäciu mlad', a preto sa jej Sanko nemohol dočkať. Preto v Sankovi vzplanula zášť proti týmto mátoham, zášť a hrozná pomsta. V hlave sa bleskurýchlo zrodil plán, ako sovy vyhubiť. Usporiadať na ne výpravu a pochytať ich!

Jedného slnečného popoludnia mali obidvaja mendíci zvonit' dajakému zomrelému cirkevníkovi. Sanko prehovoril Jana „faráréch“, aby ostal doma, že on si to odbaví s niekoľkými chlapcami. A skutočne, naverboval si ich asi šesť. Odrinkali nebohému dve polhodiny zvonenia vari za desať minút a potom sa prišlo k prevedeniu výpravy do vežovej makovice. – Aby si niektorý ten viselec krk nevykrútel, – Sanko uznal za potrebné liezť po rebríku z niektorej zvonovej koruny do končiara veže. Ale kde zohnať taký vhodný rebrík, ani dlhý, ani krátky? Kde inde ako u pani farárky! Sanko zletel ani strela z veže, zaskočil si do farskej „šopy“ a vypožičal si rebrík, po ktorom jedinom pani farárkine sliepky na hanbálok podvečer liezli.

Pani farárka vtedy náhodou na dvore prítomná neboli a hľadať ich kvôli slovnému „vypoščaniu“, na to Sanko času nemal. Ani by sa mu nebolo vyplatilo. Odniesol rebrík len tak.

Chlapci sa vydriapali do makovice a zniesli odtiaľ nie menej ako osem sôv – deviata im utiekla, hoci bolo aj vo dne – a víťazoslávne si s nimi po Brezovej vykračovali. Nešťastnou náhodou zabudli rebrík na korune zvonovej, miesto čo by ho bol Sanko na pôvodné miesto do šopy uložil. Nedivme sa tomu! Veľká korisť očarila všetkých chlapcov, takže zabudli na slušnosť – odniesť vypožičané náradie.

Horšie bolo s farskými sliepkami, tie nemohli na hanbálok. Nastal zhon a poplach po rebríku. Nik nevedel, kam sa

podel a kto sa naň ulakomil. Pani farárka celá rozčúlená alarmovali slúžku Anču a Jana mendíka, aby hľadali rebrík. Pravda, nikomu nenapadlo, že by mohol byť na veži. Našiel ho tam v samý večer Jano, ktorý miesto Sanka tentoraz odzvonil na večer. Jano nemal nič prvého na práci, ako hlásiť sa po zvonení na raport u pani farárky a oznámiť, že „ten viselec rectoréch rebrík na vežu vyniesél a tam ho nechál...“

Na Sanka bolo zasa zle. Pani farárka žalovala pánu rectorovi, ktorý pre to Sankovi dohováral. A tak Sanko zasa chodil vyše mesiaca kostolným oknom do veže na obed a večer odzvonit’.

Tentoraz Sanko trpel zaslúžene.

Ohľadom ďalšej „úradnej činnosti“ rectoréch Sanka sluší poznamenať, že si bol vždy svojich povinností vedomým. Zvonil dl’ha predpisu mŕtvym i živým, nosil kríž pri pohreboch, pomáhal rectorovi spievať. Hlas mal dobrý a znal všetkým 842 piesňam v Zpěvníku a mnohým i vo Funebráli melódiu naspamäť. I piesne si daktoré doslovne zapamätal. Mechy na organe ťahal vždy Jano z fary, ktorý len dve zimy chodil do školy. Keď dozrievali hrušky vo farskej záhrade, nebolo mu ťažko hodiť sa cez plot a natriasť si hrušiek. Chudera pani farárka! Koľko sa aj s Ančou natrápili opravami deravého plota, kade Sanko na hrušky chodieval! Ustavične zapravovali diely v ňom tŕním a bodliakmi, ale to všetko nepomáhalo – dokiaľ hrušky nezobrali, chodil im Sanko stále na ne.

Po skončení prisluhovania sviatosti Večere Pánovej, keď pán farár z kostola vyšiel, zostal Sanko v kostole a dával pozor na kostolníka, ako dopíja víno z fľašky, od spovede ostavšie. Kostolník ho spozoroval a viac z obavy prezradenia ako zo solidarity – zavolať vždy aj Sanka a dopíjali obidvaja. Zvyšky vína sa neodkladali, nuž bolo teda celkom samozrejmé, že ich vždy Sanko s kostolníkom dopíjal.

Keď dakto umrel na Kopaniciach, kde mali svoj cintor, tam si cirkevníci svojho farára i rectora vždy pekne uctili a počastovali. A tu Sanko, ako sa na „piatu duchovnú osobu“ sluší, vždy svedomite a solidárne papkal „božie milosti“

(smažené „pampúšky“ najrozličnejšieho tvaru) zarovno s pánom farárom a po pohrebe aj kde tu vínkom zapíjal. „Neoščiadal“ sa ani trochu.

Mendíctvo Sankovo trvalo do jeho confirmácie, po ktorej si ho nebohý otec vzal „ke gšeftu“, „garbárčine“ sa priúčať. Mendíkom už aj tak nemohol byť, lebo „mutoval“, to jest menil hlas, v dôsledku čoho miesto prvého čistého a jasného hlasu žgvrlikalo mu hrdlo jako pluhové kolečko. Nemohol byť ďalej aj preto mendíkom, lebo sa už začínal nebáť rectora. Keď mu tento chcel podľa zvyku na najmäkšiu čiastku tela pre nejaké „viselectvo“ narezat', Sanko mu vytrhol palicu z ruky a dolámal mu ju na kúsky. Pritom však ostali vždy dobrými priateľmi a v neskorších dobách milo spomínali na zašlé časy ich mladosti, keď rector s jeho mendíkom spolu k „frajerce chodievali...“

AKO SVÁKO RAGAN NA „VOHLEDY CHODELI“

Hej, „sto hrmených vozových striel!“ To boli vtedy časy, keď sa sváko „mládenčeli“; poznali ich chlapi aj v desiatom chotári a to aj všelijakí zbytkári, ktorí neradi videli, keď sa im do dediny za dievčencami „prespolní kosierkári vláčeli“. Obyčajne sa takým votrelcom na chrbát ušlo. Ale do sváka sa ani jeden nikdy neopovážil. Hej, veď sváko boli odjakživa chlapina jak borovica! Divné divy, že ich za vojaka nezobrali. Čosi sa po Brezovej sem-tam vpravelo o nejakom „podmastení“ štábneho lekára, keď sváka asentovali a kdesi-čosi. Fakt je, že sváko a zvlášte ich rodičia sa ani najmenej nehnevali, keď im syn doma „pri gšefte“ ostal.

Čo sa rozličných figliarstiev mládeneckých týka, tu sváko nikdy nerobili „ekstra vuršty“, ale držali solidárne s ostatnými mládenkami. Pri muzike „vrteli“ radom všetky dievčence, aby